

Predmet IT-98-32-A, Tužilac protiv Mitra Vasiljevića

Transkripcija i redaktura transkripta: Fond za humanitarno pravo, 15.decembar 2005.

Utorak, 25. septembar 2001.

Svedok Amor Mašović

Otvorena sednica

Optuženi je pristupio Sudu

Početak u 9.58 h

(Prevod Fonda za humanitarno pravo do prikazivanja četvrtog video snimka)

Molim ustanite. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite, sedite.

SUDIJA HANT: Molim da se najavi Predmet.

sekretar: *Predmet IT-98-32-T, Tužilac protiv Mitra Vasiljevića.*

SUDIJA HANT: Izvolite, gospodine Osogo (Ossogo).

GLAVNO ISPITIVANJE: TUŽILAC OSOGO

TUŽILAC OSOGO: Dobro jutro, gospodine predsedavajući. Dobro jutro, časni Sude. Ovog jutra nastavljam glavno ispitivanje gospodina Amora Mašovića, a pre nego što krenemo, hteli bismo da zamolimo Pretresno veće da nam odobri da pustimo nekih devet minuta video snimka nekih mesta koja se pominju u dodacima 1 i 2 tabele "B" kako bismo imali bolju sliku mesta na kojima su počinjeni ovi zločini ili tačnije gde su tela sahranjena, a za Pretresno veće da bolje razume čitav slučaj. Nastojaću da budem što kraći imajući u vidu primedbu od juče da ovo ispitivanje, uključujući i unakrsno ispitivanje, ne bi trebalo da prekorači određenu vremensku granicu. Nadam se, časni Sude, da ćete ovo da odobrite.

SUDIJA HANT: Nisam hteo da vam nametnem da budete ograničeni na tri sata. Rekao sam da je planirano da traje tri sata i da se nadam da ćemo završiti u to vreme. Ali ne osećajte se vezanim bilo kakvom vremenskom odrednicom, gospodine Osogo.

Pogledaćemo snimak, ako to hoćete, a nakon što čujemo gospodina Domazeta, odlučićemo da li će to da se uzme kao dokazni predmet ili ne.

(Video snimak)

(Kraj video snimka)

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: Da li svedok može da da komentar na ovaj snimak? Gospodine Mašoviću, molim vas, da li možete na osnovu ovoga do sada da nam kažete koja je lokacija u pitanju i ako možda možete da prepoznate neke od ljudi koji su učestvovali u ekshumaciji?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Dakle, ovo je lokacija zvanično poznata kao "Slap 1", koja je na mapi koju smo juče gledali bila označena kao grupa 2, lokacija 2. Tokom jučerašnjeg svjedočenja, istakao sam da je na ovoj lokaciji bilo 125 tjela koja su plutala Drinom u leto 1992 i lokalno stanovništvo je znalo da su to civili nesrbi. Isključivo u ovom pojedinačnom slučaju reč je o Bošnjacima ili bosanskim Muslimanima koji su likvidirani u Višegradu i okolini. Lokacija koju smo vidjeli otprilike pokriva područje od nekih 60 metara, širina varira između osam i 15 metara. Žrtve su bile obeležene drvenim tablicama sa rednim brojem iznad glave i nogu. U jednom redu bilo je između najmanje jedne i najviše osam žrtava po jednom redu. Lokacija je smještena 500 metara od ušća Žepe u Drinu, to je tačka gde se Žepa uliva u Drinu. U kasnijem djelu ovog snimka, primetio sam gospodina Ibrahima Hadžića, koji je istražni sudija Kantonalnog suda u Sarajevu i, takođe, na snimku možemo videti članove moje komisije, uključujući mene i fizičke radnike, koji su, zapravo, iskopavali tela. Na početku snimka, može se videti doktor Nermin Sarajlić koji je radio na čišćenju ostataka četiri žrtve. Uz pomoć četkice je uklanjao zemlju i pesak sa ostataka. On je forenzičar pridružen Sudu u Sarajevu, a zaposlen je na Institutu za sudsku medicinu Univerziteta u Sarajevu.

TUŽILAC OSOGO: Hvala, gospodine Mašoviću. Sada da se vratimo na razlikovanje civila i vojnika među ekshumiranim telima. Molim da se ponovo pusti snimak.

(Video snimak)

(Kraj video snimka)

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: Možemo li da se zaustavimo ovde za trenutak, molim? Da li, gospodine Mašoviću, možete da identifikujete ovu dvojicu ljudi?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Nisam obraćao pažnju. Možete li premotati unazad nekoliko sekundi, jer ima 10 do 15 ljudi tamo ...

SUDIJA HANT: Da li je bitno, gospodine ...

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: ... nisam primjetio ko je nosio vreću.

SUDIJA HANT: Da li je bitno? Metod koji se koristi je, pretpostavljam, od neke važnosti, ali, osim ako ne želite da ovo priložite kasnije među dokaze, da li zaista ima potrebe da znamo ko su svi ovi ljudi?

TUŽILAC OSOGO: Nije od presudnog značaja. Možda možemo da nastavimo? Hajde da nastavimo sa snimkom.

(Video snimak)

(Kraj video snimka)

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: Ovde ćemo ponovo da zastanemo. Gospodine Mašoviću, koja je ovo lokacija na kojoj smo mogli da vidimo brojeve do broja 7, mislim? Možete li da nam kažete koja je to lokacija?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Ovo je lokacije "Slap 2" koja se nalazi možda pola kilometra ili više od lokacije "Slap 1", niz Drinu, u okviru jezera Perućac gde ima kanjon i gde su obale jezera prilično strme. A jedan od svedoka nas je doveo tu, ili tačnije, čovjek koji je ovih sedam žrtava izvukao iz Drine i sahranio na tom mjestu. Tom prilikom je zabeležio ili prije napravio zapisnik u kojem je opisao odjeću koju su žrtve imale na sebi u vreme sahranjivanja, a takođe je zabeležio da je jedna osoba bila ženskog pola, a ostalih šest muškog.

TUŽILAC OSOGO: Hvala. Snimak, molim.

(Video snimak)

(Kraj video snimka)

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: Možete li, gospodine Mašoviću, da kažete koja je ovo lokacija?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Ovo je lokacija koja je zvanično poznata kao jama "Paklenik", radi se o lokalitetu iz grupe 1 na karti, označen rednim brojem 1. Dakle, u pitanju je prirodna jama čija je dubina 32 metra u početnom dijelu, a potom se ona spušta u nekoliko hodnika u različitim pravcima, do dubine od oko 37 metara. Do ove jame doveo nas je svedok kojeg ću ja označiti samo inicijalima "SF", koji je preživio strijeljanje, koje je izvršeno u neposrednoj blizini ove jame i koji nas je doveo da bismo u periodu od 15. avgusta do 2. septembra prošle godine obavili ekshumaciju 73 žrtve iz ove jame. Identifikacija tih žrtava pokazala je da su naša

saznanja, da se radi o grupi Bošnjaka iz Višegrada, civila i jednoj grupi žrtava iz mjesta Rogatica, dakle da su naša saznanja bila osnovana. Od 73, identificirano je 65 žrtava i to 44 iz grada Višegrada i 21 žrtva iz Rogatice. Jedna od žrtava, to je karakteristika ove jame koju nismo naišli na drugim jamama koje je obrađivao moj tim, jedna od žrtava preživjela je strijeljanje, zabilježen je samo pogodak u podlakticu ruke, koji nije bio smrtonosan. Žrtva je i preživjela pad na dubinu od 32 metra i potom je uspjela da se skloni u jedan zavučeni, uzdignuti dio jame i zaključak forenzičara je da je ta žrtva najvjerojatnije umrla od gladi, a ne od povreda. Inače, u jami su identificirani članovi uglavnom nekoliko porodica, očevi i sinovi iz jedne od porodica, odnosno iz nekoliko porodica, očevi i sinovi, a u jednom slučaju se radilo o četiri brata koje je identificirao njihov otac.

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: Hvala, gospodine Mašoviću, hvala i tehnicima na filmu. Završili smo sa tim, sada ćemo da pređemo na jedan drugi aspekt identifikacije ovih žrtava. Vi ste govorili o jednom svedoku čiji su inicijali "SF" kada je reč o telima koja su otkrivena na ovoj lokaciji. Da li je to tačno, da li je to "SF"? Časni Sude, to je svedok koji je svedočio pred Pretresnim većem, ali on je odustao od zaštitnih mera, odrekao se toga i možemo da koristimo njegovo ime. Naime, radi se o gospodinu Feridu Spahiću.

SUDIJA HANT: Da, Ferid Spahić.

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: Da, tako je. On se odrekao zaštitnih mera i on je ovde svedočio na javnoj raspravi. Gospodine Mašoviću, završili smo sa ovim lokalitetom. Možete li, molim vas, sada da pogledate tabelu "B" kako bismo u toj tabeli identifikovali neke od žrtava koje su pronađene na tom lokalitetu, odnosno u ovoj jami koju smo videli?

SUDIJA HANT: Gospodine Osogo, ovo još nije uvršteno u sudski spis, zar ne bi bilo bolje da to predložite kao dokaz, kao i video, ukoliko, naravno, nema prigovora?

TUŽILAC OSOGO: Svakako, gospodine predsedniče, mi ćemo to da predložimo na usvajanje. Ja sam samo hteo da sada svedok identifikuje neke od žrtava, odnosno imena uz našu pomoć, ali mi to možemo da izostavimo.

SUDIJA HANT: Nije to bitno, bitno je da vi stalno govorite o dokumentima, a da ih ne nudite na usvajanje. Ti dokumenti svi treba formalno da se predlože na usvajanje. Ja znam da je 54-5 predložen, to imam zapisano. Možda to nije predloženo, ja ne znam, ali vi ćete to sigurno da uradite, predložićete ga. Ako je to slučaj, onda je u redu. Gospodine Domazet, imate li prigovor?

ADVOKAT DOMAZET: Ne, časni Sude, nemamo.

SUDIJA HANT: Dobro. Dakle, to će da bude dokaz P54-5. A video snimak?

TUŽILAC OSOGO: To je dokaz 54-6.

SUDIJA HANT: Imate li na to prigovora, gospodine Domazet?

ADVOKAT DOMAZET: Nemamo, časni Sude.

SUDIJA HANT: Hvala. Dakle, P54-6. Ovde sam nešto zabeležio, dok smo još u vezi sa dokazima. Imam tu jedan broj 149-1, više ne znam šta je to. 149 je jedna karta, ona je uvrštena u spis, ali ne znam šta je sa 149-1, sigurno to negde može da se nađe u spisu. Aha, jeste, uvršteno je u spis, u redu. Izvolite, nastavite.

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: Hvala, gospodine predsedniče. Gospodine Mašović, ja ću sada da vam pročitam neke brojeve, a vas ću da zamolim da mi potvrdite da se zaista radi o žrtvama čija su tela pronađena u jami Paklenik, a koja se spominju u prilogu tabele 1 i 2. Dakle, ja ću sada da vam pročitam neke brojeve tabele "B": 54, 55, 56, 58.

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Od rednog broja 56 do rednog broja 59 upravo se radi o četiri brata: Esad, Hamed, Izet i Mirsad, identificiranih u mrtvačnici u Visokom od strane njihovog oca Ibrahima. 54 i 55 su, takođe, dva brata Sabit i Hasan, sinovi Hameda.

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: Zatim 62?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Karaman Fikret.

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: 83, 84 i 89?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Da. Kustura Suvad, Kustura Ismet i Kustura Enes.

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: 91?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Da. Kustura Medo, sin Mehe.

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: 116, 117?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Da. Omerović Ševal i Omerović Mensur.

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: 118 i 120?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Kustura Smail, odnosno Omerović Smail i Omerović Mustafa. U nekim od ovih slučajeva radi se o očevim i sinovima, odnosno o dvojici braće.

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: 24 i 25, na prvoj stranici?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Da. Čelik Hilmo i Čelik Mušan, otac i sin.

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: Možete li da nam kažete, odnosno da nas potsetite koji su to faktori na osnovu kojih, mislim na izjave svedoka i slično, zaključujete da su ti ljudi ubijeni, odnosno umrli nasilnom smrću?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Izvor koji je bio zapravo polazna tačka za identifikaciju ovih žrtava, bio je svedok Spahić Ferid koji je još prije nego što je kontaktirao našu komisiju, dakle, neposredno nakon što je preživio strijeljanje, nakon što je uspio pobjeći sa mjesta egzekucije, sačinio spisak njemu poznatih ljudi koji su bili u vozilu zajedno s njim kada su dovezeni do mjesta egzekucije. Osim toga, drugim svjedocima je bilo tačno poznato ko je bio u predmetnom autobusu koji je krenuo iz Višegrada, došao u blizinu mjesta Olovo i potom se ponovo vratio na područje opštine Sokolac, gdje je izvršena egzekucija. Prilikom same identifikacije, dakle, porodice su odigrale najvažniju ulogu, jer su na temelju odjeće, obuće i ličnih predmeta te dokumenata koji su pronađeni uz žrtve, a uz saznanja koja smo imali od forenzičara koji su vršili autopsiju žrtava, uspjeli prepoznati svoje srodnike, izuzev u osam slučajeva gdje identifikacija, do ovog časa, nije završena.

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: Hvala. Za trenutak ćemo da ostavimo ovaj lokalitet, jamu Paklenik. Sada bih vas zamolio da mi kažete neke brojeve iz tabele B koji se odnose na jedan drugi lokalitet, dakle žrtve, radi identifikacije i eventualnih uzroka smrti. Dakle, broj 32, na primer, na prvoj stranici tabele "B", dakle dokument 54-5. Zatim 33, 34.

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Radi se o žrtvama koje su locirane na lokalitetima iz grupe 2, dakle "Slap 1", "Slap 2", "Kameničko Točilo" i "Luke". Označeni su u grupi 2 rednim brojevima 2, 3, 4 i 5. Nisam siguran da li sam u mogućnosti odrediti na kojem od ovih lokaliteta je svaka od ovih pojedinih žrtava, dakle, da li na "Slapu 1", na "Slapu 2" ... Zapravo mislim da na lokalitetu "Slap 2", gde se nalazi sedam žrtava, do danas nije identificirana niti jedna osoba. Na lokalitetu "Kameničkog Točila" mislim da je identificirana samo jedna osoba, a na lokalitetu "Luka" nisam siguran koliki je broja žrtava identificiran. Najveći broj identificiranih žrtava iz ove grupe, iz grupe 2, potiče sa lokaliteta "Slap 1".

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: Hvala. Nastavljamo, sada bih vas uputio na broj 68, 69 i 72, radi se i dalje o tablici "B", odnosno dokument, dokazni predmet 54-5.

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Mislim da se radi o žrtvama koje su ekshumirane na području lokaliteta "Slap 1". Odnosno, jeste li rekli 75?

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: 72, 72.

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: 72, u redu je. 75 je ekshumiran iz jame Paklenik, dakle iz grupe 1.

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: I da zaključimo, sada bih vas uputio na broj 20, 45, koji su i dalje u ovom istom dokumentu. Dakle 20 i 45 ... U istom dokumentu ... 134.

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: "Slap 1".

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: To je, dakle, lokalitet "Slap 1"?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: Broj 2 na prvoj stranici dokaznog predmeta 54-5?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Agić Emin, "Slap 1".

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: Hvala.

SUDIJA HANT: Gospodine Osogo, ja sam otkrio dokument koji nismo imali a koji me je brinuo. To nije dokument 149, ja sam pogrešno napisao, već broj 140-1. Taj dokument još uvek nije u spisu, da li ga vi predlažete?

TUŽILAC OSOGO: 140? Svakako, gospodine predsedniče.

SUDIJA HANT: Imate li ikakav prigovor, gospodine Domazet?

ADVOKAT DOMAZET: Ne.

SUDIJA HANT: Dakle, dokazni predmet Tužilaštva 140-1. Imajte to na umu, molim vas, tako da ih ne zaboravimo, inače ćemo se na kraju stvarno naći u problemima, jer nećemo moći da se pozovemo na razne dokumente.

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: Hvala vam na primedbi, časni Sude. Gospodine Mašoviću, vi ste sada, a i juče, dali neke naznake, govorili ste o tome ko su mogle da budu osobe čija su tela nađena i to na osnovu odeće. Dakle, moglo je da se zaključi da li se radilo o civilima ili ne. Nakon što smo delimično pregledali ovaj spisak identiteta tela, možete li da nam kažete šta mislite ko su bili ti ljudi po naznakama koje ste mogli da ustanovite? Jesu li to bili civili ili je među njima moglo biti i vojnih lica?

Naravno, radi se o telima koje ste mogli da identifikujete, a i onima koje ste ekshumirali, a koji do sad još nisu identifikovani?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Dakle, kad su u pitanju identificirane žrtve, onda je apsolutno sigurno da se radi o civilima, jer su to potvrdili i njihovi članovi porodica koji su ih identificirali, a na to su upućivala i druga saznanja, odnosno njihova odjeća, njihova obuća, kao i svedočenja ljudi koji su bili prisutni likvidacijama pojedinih od ovih ljudi koji su identificirani, odnosno ljudi koji su bili svjedoci odvođenja pojedinih od ovih koji su identificirani. Naime, prilikom hapšenja nekih od ovih žrtava i njihovog sprovođenja na određena mjesta zatočenja, bili su prisutni i drugi ljudi koji su uočili da su određenog dana pojedine od žrtava odvedene od strane određenih ljudi, nakon čega im se izgubio svaki trag. Kad su u pitanju neidentificirane žrtve, onda je sasvim jasno, na bazi njihove odjeće, da se ne radi o vojnim licima. Inače, komisija na čijem se čelu ja nalazim, bavi se traženjem nestalih osoba, istina i civila i vojnika, ali u ovim slučajevima, izuzev dva slučaja gdje se radilo o vojnicima koji su poginuli u toku borbenih akcija, a čija imena su bila ispisana iznad njihovih grobova, sve ostale žrtve su bile civili. Ako je potrebno, ja sam u stanju identificirati ova dva vojnika, koji su bili sahranjeni na posebnom mjestu, na lokalitetu "Slap 1" i čiji grobovi su propisno obilježeni njihovim imenima i prezimenima. I jedino te dve žrtve nisu došle rijekom Drinom, nego su poginule u blizini lokaliteta "Slap 1", pa su zato sahranjeni zajedno sa preostalim žrtvama civilima.

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: Dakle, kažete da osim te dvojice vojnika, da su sve druge žrtve bili civili? U brojevima, s obzirom da je bilo 311 ekshumiranih tela na tim lokalitetima i koji se nalaze u tablici "B", odnosno u aneksima kao i na karti, hoćete reći da je bilo, dakle 311 tela minus dva, što znači 309 leševa koji su, u stvari, bili civili, je li tako?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Ne. Zapravo ova dva vojnika ne ulaze u broj od 311. 311 je ekshumiranih civilnih žrtava, a dva vojnika se vode u posebnoj evidenciji jer oni nikad nisu ni bili u kategoriji nestalih. Dakle, rekao sam u uvodnom dijelu, mi se bavimo traženjem nestalih osoba, a ova dva vojnika su, njihova sudbina je poznata za sve vrijeme i njihovog života i od dana njihove smrti. Njihove porodice su uvijek znale gdje su oni sahranjeni. Oni su, zapravo, ekshumirani po zahtjevu njihovih porodica, samo iz tog razloga da, nakon što je moj tim ekshumirao preostalih 125 žrtava s tog lokaliteta, samo zato da ta dva vojnika ne bi ostali sami sahranjeni na tom lokalitetu nakon što su sve preostale žrtve ekshumirane.

SUDIJA HANT: Gospodine Osogo, da li to znači da se imena dvojice vojnika, odnosno podaci o njima ne nalaze u ovom dokaznom predmetu 54-5?

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: Ako svedok tako kaže, gospodine predsedniče. Dakle, imena ove dvojice se ne nalaze tu, zato što oni ne čine deo ovog spiska ekshumiranih osoba. Je li tako, gospodine?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Da, ja to potvrđujem. Oni se zovu Šeta Galib i Karić Ćamil i njihova imena nećete naći u tabeli "B" koja sadrži 152 imena identificiranih žrtava.

SUDIJA HANT: Hvala.

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: U vezi sa identifikacijom civila, imate li kakvih drugih elemenata, kakvih drugih podataka, osim svedočenja članova porodice ili delova odeće koji stvarno mogu da potvrde da se tu radi o civilima?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Pa, u svim slučajevima gdje se, eventualno, radi o vojnicima koji su ekshumirani, u sahranu takvih žrtava uključuje se vojska Federacije Bosne i Hercegovine, u čijoj evidenciji se vode evidentirani njihovi pripadnici. Dakle, to je dodatni element na bazi kojeg je moguće utvrditi da se u ovom slučaju radi isključivo o civilima.

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: Po vašem iskustvu, na osnovu ovih ekshumacija, a i drugih koji se ne nalaze u ovom dokumentu koji ste pokazali Sudu, možete li da nam opišete uopšteno stanje tih tela? Odnosno, da li se radilo o leševima koji su bili još relativno sveži ili o telima koja su već duže vreme bila u tim masovnim grobnicama? Da li možete da utvrdite vreme kada su ti ljudi preminuli, na primer ili da li je bilo tragova nasilja na leševima?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Dakle, u slučaju ovih 311 žrtava, radi se, u svakom slučaju, o žrtvama koje su preminule u toku 1992. godine ili, preciznije, u velikom, u najvećem broju slučajeva, o žrtvama koje su preminule, otprilike, između aprila, sredine i kraja avgusta 1992. godine, a to znači da ostaci koje smo mi zatekli su, zapravo, isključivo skeletni ostaci sa elementima odjeće, obuće, ličnim predmetima, rijetko ličnim dokumentima. Dakle, bez prisustva mekih tkiva.

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: Vratimo se na trenutak na nacionalnu pripadnost tih ljudi. Možete li da nam kažete, ako ste u stanju, nekakve podatke u vezi konkretno sa tih 311 tela, o nacionalnoj pripadnosti tih ljudi?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Dakle, trenutno je moguće govoriti isključivo o nacionalnoj pripadnosti identificiranih žrtava. Dakle, ove 152 identificirane žrtve i svi oni su bošnjačke nacionalnosti, odnosno bosanski Muslimani, izuzev žrtve pod rednim brojem 101 u tabeli "B", a radi se o Mladenović Adonisu koji potiče iz mješovitog braka, dakle, njegovi roditelji su različite nacionalne pripadnosti. Inače, ova žrtva potiče sa područja opštine Rogatica i na tom području je izvršena likvidacija, a ne na području opštine Višegrad. U svim ostalim slučajevima radi se,

dakle, o osobama bošnjačke nacionalnosti, muslimanske vjeroispovjesti, izuzev osoba koje su albanskog porijekla, koje su, takođe, muslimanske vjeroispovjesti, ali su albanskog porijekla, a označene su rednim brojevima 114 i 115, sa prezimenom Nurudini (Nurudini). I redni broj 103 sa prezimenom Mucovski. Kad su u pitanju neidentificirane žrtve, nemoguće je sa ...

SUDIJA HANT: Samo trenutak, gospodine, molim vas. 103, da li je to neko ko je Albanac i musliman ili nešto drugo?

SVEDOK MAŠOVIĆ: Da, upravo sam tako rekao. On je albanskog etničkog porijekla, ali je po vjeroispovjesti ... Muslimanske vjeroispovjesti.

SUDIJA HANT: Hvala.

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Kad su u pitanju neidentificirane žrtve, dakle, preostalih 159, teško je sa apsolutnom sigurnošću tvrditi da su svi Bošnjaci, ali na osnovu nekih drugih elemenata, a to je u nekim slučajevim odjeća, a u nekim slučajevima, odnosno u svim slučajevima postoji pretpostavka da se radi o bošnjačkom stanovništvu ... Ta pretpostavka zasnovana je na činjenici da se na području opštine Višegrad smatra nestalim u periodu 1992. godine, sa vrlo visokim procentom koji iznosi preko 99, 9%, isključivo bošnjačko stanovništvo. Od ostalih etničkih pripadnosti, zabilježen je slučaj nestanka jedne osobe hrvatske nacionalnosti na području grada Višegrada, a sve druge osobe, dakle, govorim o 1992. godini, su Bošnjaci, odnosno bosanski Muslimani. Dakle, to je jedna od važnih činjenica na osnovu koje se može pretpostaviti da su i ostale neidentificirane žrtve pripadnici bošnjačke nacionalnosti.

SUDIJA HANT: Ima još nešto šta je ostalo u vazduhu, ako mogu tako da kažem. Pod brojem 101, rekli ste da se radi o osobi mešovite nacionalnosti. Je li jedna od tih nacionalnosti bosanski Musliman?

SVEDOK MAŠOVIĆ: Časni Sude, ne mogu sa sigurnošću da tvrdim. Otac pouzdano nije bosanski Musliman...

SUDIJA HANT: Bio je Srbin, barem po imenu?

SVEDOK MAŠOVIĆ: Prije bosanski Hrvat. Koliko ja poznajem po, po ... Ime, ime same žrtve, odnosno, je neutralnog karaktera. Ono je, čini mi se, grčkog porijekla, dakle, nije karakteristično za naše prostore, za prostore Balkana, a ime oca je moguće i bosanski Srbin i bosanski Hrvat, ali je češće kod bosanskih Hrvata. Za majku ove osobe s kojom sam ja kontaktirao bar pedesetak puta u poslednjih devet godina, jer je

intenzivno posećivala moj ofis u Sarajevu u potrazi za svojim sinom, ja nikad nisam, zapravo, ovaj, osjetio potrebu da, da utvrđujem koje je ona nacionalnosti, tako da, ne mogu se zaista izjasniti da li je ona eventualno bosanska Muslimanka, Hrvatica, Srkinja ili nešto četvrto.

SUDIJA HANT: Hvala.

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: Gospodine Mašoviću, jeste li vi u toku vaših istraga došli do podataka, kada su s vama stupali u kontakt svedoci ili drugi izvori informacija, jeste li vi dobili neke informacije u vezi sa tim da su žrtve, eventualno pre nego što su ubijene, bile možda opljačkane, to jest da su im pokradene njihove lične stvari, odnosno da li znate da li su oni, na neki ilegalni način, ostali bez svojih ličnih stvari?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: To nije bilo predmet zanimanja komisije koju ja vodim. Dakle, naš zadatak je traganje za nestalim osobama. Iz mog ličnog iskustva poznato mi je da od gotovo 11.000 žrtava koje je eksuhimario, moj tim ili tim tužioca na području Srebrenice, u više od 95% slučajeva žrtve nemaju lične dokumente i predmete od dragocenosti, uključujući i novac. Moguće je pretpostaviti, ali zaista pretpostaviti, da su lični dokumenti i novac, nakit, ostale dragocenosti oduzeti od žrtava, ali ja nemam izravna saznanja o tim stvarima niti je to predmet našega zanimanja. Ja mogu samo sa žaljenjem konstatovati da oduzimanje ličnih dokumenata, ličnih predmeta, posebno nakita, veoma, veoma otežava identifikaciju žrtava. Jedan prsten, vjenčani na ruci žrtve sa ugraviranim datumom vjenčanja bi itekako mogao pomoći u identifikaciji žrtve. Na žalost, na žalost, od 11.000, gotovo 11.000 žrtava, dosad eksuhimarnih, samo oko 5% žrtava ima kod sebe lične dokumente ili druge predmete koji bi mogli pomoći u njihovoj identifikaciji.

SUDIJA HANT: Skoro je 11.00 sati, možda je bolje da se vratimo na uobičajeno radno vreme. Napravićemo sada pauzu i nastavićemo u 11.30.

(pauza)

SUDIJA HANT: Gospodine Osogo.

TUŽILAC OSOGO: Hvala vam, gospodine predsedniče. Jedno preliminarno pitanje. Ja bih zatražio dozvolu da moja koleginica Sabina Bauer (Sabine Bauer) podnese zahtev za zaštitne mere, jer smo upravo dobili neke informacije u vezi sa problemima koji su se pojavili sa svedokom koji treba da bude ispitan sutra ujutru i hteo bih da prvo to rešimo.

SUDIJA HANT: Hvala, gospodine Osogo. Izvolite, gospođo Bauer.

TUŽILAC BAUER: Časni Sude, nisam sigurna da li treba da se ide na privatnu sednicu, ali svedok koji se sasluša sutra, VG-115, je zatražio da se zaštitne mere prošire i da obuhvate distorziju glasa. Ukoliko Pretresno veće želi da sazna razloge za to, onda to ipak treba da se kaže na privatnoj sednici.

SUDIJA HANT: Da, treba da znamo razloge, tako da ćemo da predemo na privatnu sednicu.

(privatna sednica)

SUDIJA HANT: Sada smo na otvorenoj sednici. Gospodine Osogo, izvolite.

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: Hvala, gospodine predsedniče. Gospodine Mašoviću, ja ću sada da vas zamolim da pogledate dokument 54-1, tabelu "A". Jeste li je našli? Dva dokumenta su priložena uz tu tabelu, 54-2 koji sledi odmah iza glavnog dokumenta, dakle tabele "A" i još jedan prilog, odnosno aneks broj 2, odnosno dokument 54-3, koji su svi deo ovog dokumenta Tužilaštva. Jeste li vi autor ovih dokumenata?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Da, ja sam dao nalog mom osoblju da se sačine ovi dokumenti.

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: Dakle, u tabeli "A" navode se imena do broja 875, je li tako?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: Reč je o osobama za koje je utvrđeno da su nestale iz opštine Višegrad, je li tako?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Da, tako je.

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: U prvom prilogu u toj tablici govori se o postotku od 0 do 16 godina koji ste vi izvukli iz ove tabele, a u prilogu broj 2 reč je o osobama, imena iz tabele "A", ali su starije od 70 godina, je li tako?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Da, tako je.

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: Ne nekim od prethodnih svedočenja vi ste nam govorili o metodama koje ste koristili za sastavljanje ovih lista. O tome ste govorili

kada smo govorili o listama sa ekshumiranim telima i ja bih vam postavio pitanje koja je razlika između ovih dokumenata i dokumenata iz nekih drugih izvora koji se tiču osoba koje su nestale iz opštine Višegrad? Možete li da nam vrlo kratko opišete proceduru na osnovu koje ste došli do brojke 875, 875 nestalih iz opštine Višegrad i kojih godina su te nestale osobe?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Da. Prije svega želim reći da sam uvjeren da broj nestalih osoba na području opštine Višegrad iznosi sigurno više od 875, koliko je sadržano u ovoj tabeli. Naime, jedan znatan broj osoba koji su 1991. godine i početkom 1992. godine živjeli u opštini Višegrad, nestao je na području nekih drugih opština u ratnom periodu, dakle u periodu od 1992. do 1995. godine, bilo da se radi o susednim opštinama, kao što su Rogatica, Rudo, Čajniče, Goražde ili se radi o nestanku na području opština koje nisu u graničnom pojasu sa opštinom Višegrad. Jedan broj ljudi iz Višegrada nestao je na planinama prilikom pokušaja da se probiju iz Višegrada ili iz Goražda, gdje su prvobitno bili izbjegli, a računa se da je, otprilike, oko 3.000 Bošnjaka iz Višegrada izbjeglo u Goražde. Jedan broj njih je u pokušaju da dođu do Sarajeva, do Zenice, uopće do centralne Bosne gdje su bile vladine snage, jedan broj tih ljudi je nestao. Dakle, ova tablica predstavlja osobe koje su nestale na području opštine Višegrad u toku 1992. godine.

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: Hvala. Postoje li još neke druge institucije, bilo lokalne, bilo međunarodne koje su obavile isti posao kao i vaša komisija, dakle, koje su prikupile određenu statistiku i informacije o nestalim osobama?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Da. Lokalne komisije koje predstavljaju zapravo filijale ili odijeljena naše komisije sa sedištem u Sarajevu bile su obavezne da dostavljaju svoja saznanja ili informacije o zarobljavanju ili nestanku našoj centrali u Sarajevu, gdje su se ti podaci sistematizovali. Osim lokalnih komisija, to su činili i neki drugi državni organi, u ratnom periodu to su bila ratna Predsjedništva opština. Tako je ratno Predsjedništvo opštine Višegrad dostavljalo tu vrstu podataka, zatim podatke o nestancima su dostavljali policijski organi, vojni organi, a u periodu nakon rata, dakle nakon 1995. godine, jedna međunarodna organizacija je, takođe, ustanovila bazu podataka nestalih osoba na prostorima bivše Jugoslavije. Dakle, ta međunarodna organizacija je Međunarodni komitet Crvenog križa (International Committee of the Red Cross) sa sjedištem u Ženevi (Geneva).

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: Postoji li razlika između onoga šta ste vi ustanovili i onoga šta je Crveni krst ustanovio, koji ste spomenuli? Odnosno, da li je bilo reči o saradnji?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Da. Postoji saradnja na kompletiranju baze podataka između lokalnih komisija u Bosni i Hercegovini, komisija za traženje nestalih osoba i Međunarodnog komiteta Crvenog križa, ali postoji razlika u evidenciji nestalih osoba i u pravilu: lokalne komisije na teritoriji ne samo Bosne i

Hercegovine nego i Republike Hrvatske i Jugoslavije i Kosova, imaju potpunije i obimnije podatke o nestalim osobama. Dakle, broj nestalih osoba u evidenciji Međunarodnog komiteta Crvenog križa, kad je u pitanju opština Višegrad, iznosi nešto više od 600, što znači da se u našoj evidenciji, u evidenciji komisije koju ja vodim, pojavljuje nešto više od 250 osoba, čijih imena nema u evidenciji Međunarodnog komiteta Crvenog križa. Ja sam u svojem ranijem svjedočenju pred ovim časnim Sudom iznosio razloge usljed kojih postoje razlike u evidencijama i, ako dozvolite, ja ih mogu ponoviti u ovom suđenju...

SUDIJA HANT: Samo trenutak, gospodine, da vidimo je li to ovde. Gospodine Osogo, jeste li proverili da li je to u sastavu dokaznog materijala koji je predložen? Ja se sećam da je svedok o tome svedočio, ali nisam pročitao ponovo transkript.

TUŽILAC OSOGO: Da, da svakako. Mislio sam da bi svedok mogao da rezimira ove razlike što se tiče opštine Višegrad. Razlika je utvrđena u *Predmetu Tužilac protiv Milorada Krnojelca*, koji se vezuje za područje Foče. Možda svedok može da nas potseti na glavne elemente koji su doveli do ovih razilka, kada je reč o opštini Višegrad.

SUDIJA HANT: Da, ali prvo moramo da vidimo na koji materijal se svedok sada poziva i da li je taj materijal u sudskom spisu, jer je on dao vrlo detaljno objašnjenje koje je zaista bilo od velike pomoći Pretresnom veću i mislim da bismo samo gubili vreme ako sad tražimo od svedoka da to ponovi, a mi to već imamo ovde.

TUŽILAC OSOGO: To je dokument 54-4.

SUDIJA HANT: Da, ali na kojoj stranici se to nalazi? Gde je to objašnjenje koje je on dao?

TUŽILAC OSOGO: Oprostite, nemam ovde francusku verziju već englesku, ali radi se o iskazu koji je dat 20. marta.

SUDIJA HANT: Svedok je svedočio više dana, možda vaš referent za predmet može da pogleda gde je to, pa ćemo na to da se vratimo ako nije već u transkriptu, a imamo ga kao dokazni predmet. To je zaista vrlo važna tema i odgovor je bio prilično detaljan, ako se dobro sećam i uštedeli bi na vremenu ako bismo to locirali.

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: U pravu ste, gospodine predsedniče. Svedok je svedočio tri dana. Mi ćemo da proverimo na kojim je to stranicama, da ne bismo previše kasnili. Gospodine Mašoviću, vratimo se sada na dokument, to jest tabelu "A" koja sadržava nestale osobe u toj opštini. Hteo bih da vas uputim na broj 397,

odnosno od 397 do 440, dokaz 54-1. Dakle, od broja 397 do 440. Da li je to jedan niz imena, 46 imena koja su ista, možda iz iste porodice? Možete li da nam kažete na osnovu čega ste ih uneli u ovaj dokument, dakle popis nestalih osoba i bilo koje informacije koje imate o ovim imenima?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Ako mi dozvolite, vezano za prethodno pitanje, dakle, ono o čemu sam govorio u prethodnom suđenju, da je zapravo najvažniji i najbitniji elemenat razlike evidencije između Međunarodnog komiteta Crvenog križa i evidencije koju mi vodimo činjenica da Međunarodni komitet prihvata prijave nestanka isključivo od najužih članova porodica. Višegrad je krasan primjer da uočimo razliku između evidencije koju ima Međunarodni komitet Crvenog križa i naša komisija. U slučaju Foče sam govorio, a sad ću ponoviti, veliki broj porodica, posebno u regiji ...

SUDIJA HANT: Oprostite, gospodine, ako mi to ovde imamo, a imamo veliki deo vašeg iskaza iz transkripta, ako je to tamo rečeno, onda ne treba da se ponavljate, jer je to već deo ovog sudskog spisa, samo ako to ne uključuje i informacije koje ste nam dali ovde. Mi uvek možemo da se vratimo i postavimo vam pitanje s tim u vezi, pa onda možda bolje odgovorite jednostavno na pitanje koje se tiče ovih brojki koje su tu navedene, dakle iz dokumenta 54-1, vi ste to nazvali dokazom, ali to još uvek nije dokaz jer nije još uvek predložen u spis.

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: Da, ali mi ćemo to da uradimo. Dakle, radi se o dokumentu 54-1, dokumentu Tužilaštva koji oficijelno još nije predloženi dokaz, ali koji ćemo mi da predložimo za usvajanje nakon ovog iskaza. Dakle, ponavljam pitanje. Gospodine Mašoviću, radi se o imenima od broja 397 do 440, koje vidim ovde u ovom dokumentu o kojem govorimo. Radi se o istim imenima?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Tako je, radi se o porodici Kurspahić koja je izvorno iz mjesta Koritnik, odnosno najveći broj njih je živio na području sela Koritnik u opštini Višegrad. I mislim da naša evidencija sadrži 46 imena iz porodice Kurspahić koji se u ovom času smatraju nestalim osobama. U evidenciji Međunarodnog komiteta Crvenog križa mislim da njih nema evidentiranih više od 12 do 15 i na to sam htio da ukažem u svom maloprijajšnjem odgovoru. Veoma mali broj članova porodice Kurspahić je preživio 1992. godinu u Koritniku, odnosno u Višegradu i jednostavno nije ostalo puno njihovih najužih članova koji bi mogli podnijeti zahtjev za njihovo traženje Međunarodnom komitetu Crvenog križa. Ovdje je veliki broj vrlo bliskih srodnika, roditelji i djeca, braća, braća i sestre, najuži članovi porodice, dakle stričevi, tetke u određenim slučajevim čak tri generacije, dakle djedovi, roditelji i djeca. Na žalost, na žalost, porodica Kurspahić nije, nije jedina koja je, u ovako velikom broju se smatra nestalim. Ako pogledate druge djelove ove iste liste, vidjećete na prvoj stranici ovog dokumenta, porodica Ahmedspahić kojih nedostaje 14, na drugoj stranici dokumenta, porodica Avdić

kojih, takođe, nedostaje 14, na trećoj stranici dokumenta, porodica Baširević kojih nedostaje devet. I do kraja ove liste možete ustanoviti da ima u određenim porodicima po više od 20 ljudi za čiju sudbinu se još uvijek ne zna ništa.

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: Na osnovu principa koje ste nam sada opisali, vas su kontaktirali članovi porodice, konkretno u slučaju porodice ... *(izbrisano po nalogu Pretrsnog veća)* ...

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Da, tako je.

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: Pogledajete, molim vas, brojeve 87 i 90 iz istog dokumenta, 27 ... Izvinite, 87 i 90, radi se ponovo o imenima osoba koje su zaštićene u ovom postupku. Da li znate na koji način ste vi bili obavješteni o ovim imenima pre nego što ste ih uvrstili u popis nestalih, dakle od 87 do 90?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Ja se ne mogu pojedinačno izjasniti o svakom imenu i prezimenu iz ove liste, ali, generalno, uglavnom su nas članovi porodica obavještavali o svojim najbližim srodnicima koji su nestali. Ja trenutno ne mogu zaista da odgovorim na pitanje na koji način je uvrštena porodica ... *(izbrisano po nalogu Pretrsnog veća)* ... odnosno njihovih osam članova u ovu listu. Pretpostavljam da su, neko od njihovih srodnika došao u naše odijelenje u Goraždu ili u centralu u Sarajevu i prijavio njihov nestanak.

TUŽILAC OSOGO – PITANJE: Nakon što ste identifikovali tela i nakon što ste ih popisali u vašu evidenciju, jeste li, onda, razlikovali imena onih koje ste identifikovali i imena onih koji nisu mogli da se identifikuju na jedan sistematski način? Kako ste postupili dalje? Odnosno, da li ste ove druge brisali sa liste nestalih osoba?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Da. Oni su brisani sa liste nestalih osoba i dalje su ostali u našoj evidenciji, ali uz napomenu da su te žrtve locirane, ekshumirane, identificirane i sahranjene, ali se više ne vode u našoj evidenciji nestalih osoba i njihova imena se ne nalaze u ovom dokumentu, već su izdvojena u poseban separat od 152 identificirane osobe koji se, takođe, nalazi ovde kao dokument, kao tabela "B".

TUŽILAC OSOGO: Gospodine predsedniče, da se vratimo na transkript. Ima samo jedna stranica koja se ticala odgovora gospodina Mašovića. To je bila stranica 4267, a dokazni predmet je 54-4.

SUDIJA HANT: Da, to je dosta jaka izjava. Ja sam mislio da je svedok dao puno više detalja. To je samo, dakle, gola izjava. Gospodine, dakle, vi ste u prethodnom suđenju, zabeleženo je da ste rekli za Međunarodni komitet Crvenog krsta ovo: "Njihove informacije su slabije, jer su oni registrovali samo nestale osobe, samo su ih članovi porodice o tome obavještavali. A ja sam već objasnio na početku moga

svedočenja ko su sve ljudi i organizacije koji mogu prijaviti, odnosno nama da daju informacije, da bismo mi registrovali osobe kao nestale." Meni se čini da ste vi negde u toku tog svedočenja dali puno detaljnije objašnjenje. Možda bi bilo bolje, odnosno brže da nam vi to ponovo kažete, dakle, da ako imate nešto da dodate tom objašnjenju, da to i učinite.

SVEDOK MAŠOVIĆ: Da, časni Sude. Dakle, izuzev članova porodica mi smo prihvatili prijave i svih drugih osoba za koje smo mogli znati ili pretpostaviti da imaju ili mogu imati saznanja o nestanku određenih osoba. Dakle, recimo svedoci koji su bili prisutni odvođenju jedne ili grupe osoba su vrlo vrijedan izvor informacije o nestanku nekih osoba. U tim slučajevima članovi porodice, dakle, nisu imali izravna saznanja o nestanku svojih srodnika, ali postojao je svjedok koji je uočio odvođenje grupe, ponekad te grupe ljudi su znale brojati i više desetina ljudi koje je on poznao, koje je svjedok poznao i koji je zabilježio dan, odnosno registrovao dan i mjesto odvođenja te grupe ljudi, koji se nakon toga nigdje nisu više pojavili. Osim tih svjedoka, bivši zatvorenici, odnosno, bolje rečeno ko-zatvorenici su registrovali prisustvo sa-logoraša u određenim logorima, zatvorima. Ti logoraši su nakon toga izvedeni određenog dana iz zatvora i više se nigdje nisu pojavili. U slučaju Foča, u slučaju Višegrad, takođe, postoji određen broj svjedoka, bivših zatvorenika koji su u ratnom periodu razmijenjeni putem komisije u kojoj sam ja sudjelovao, koji su nam svjedočili da je određen broj muškaraca iz višegradskih zatvora, kao što je, na primer, Uzmanica zatvor, izveden i da se nakon toga više nisu vratili u zatvor. Osim ovih, ja bih nazvao neposrednih izvora saznanja o nestanku osoba, mi smo dobijali tu vrstu informacija iz izvještaja do kojih su dolazili lokalni policijski organi, vojni organi, ratna Predsjedništva i, kako sam rekao u toku jučerašnjeg dana, iz baze podataka kojom raspolaže Međunarodi komitet Crvenog križa. Ako ...

SUDIJA HANT: Hvala. Da li treba i dalje da se postavljaju pitanja u vezi sa ovim, gospodine Osogo?

TUŽILAC OSOGO: Ne, gospodine predsedniče. Sada, časni Sude, mi bismo hteli da predložimo ovaj dokument koji nosi broj 54-1, te njegov aneks 54-2, te 54-3, dakle anekse 1 i 2, predložili bismo, kao dokazne predmete, u spis.

SUDIJA HANT: Gospodine Domazet, imate li prigovor?

ADVOKAT DOMAZET: Ne, časni Sude.

SUDIJA HANT: Hvala. To će da budu dokazni predmeti P54-1, P54-2 i P54-3.

TUŽILAC OSOGO: Gospodine predsjedniče, mi smo završili sa ispitivanjem ovog svedoka.

SUDIJA HANT: Hvala. Gospodine Domazet, izvolite.

UNAKRSNO ISPITIVANJE: ADVOKAT DOMAZET

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Gospodine Mašoviću, dokaz 141, ova mapa po nazivu predstavlja ekshumacije učinjene u višegradskoj opštini. Moje pitanje je: Da li se po nalazu vaše komisije radi o žrtvama sa teritorije opštine Višegrad ili se radi samo o mestima koja se nalaze na teritoriji te opštine?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Dakle, naziv dokumenta je nešto drugačiji, on bi doslovno na bosanskom jeziku bio preveden "Ekshumacije u vezi sa opštinom Višegrad", dakle ne ekshumacije na teritoriji Višegrada. Iz dokumenta je jasno vidljivo da ovih 14 lokaliteta nisu svi na teritoriji opštine Višegrad. Grupa lokaliteta označena 1 se nalazi na području opštine Sokolac, ali sam u toku svjedočenja objasnio da se radi o jednom autobusu zatvorenika koji potiču iz Višegrada, u kom autobusu se nalazio gospodin "FS", koji je autobus upućen prema mjestu Olovo i koji je potom vraćen do lokaliteta Kalimanići, odnosno planine Paklenik, gdje je likvidirano ovih pedesetak žrtava i bačeno u jamu duboku 32 metra. Lokalitet, odnosno grupa 2, je područje, jednim dijelom ... Dakle, radi se o "Slapu 1" i "Slapu 2", označeni kao lokaliteti 2 i 3 su na području opštine Rogatica, dakle označen žutom bojom na karti, ali su žrtve doplovile rijekom Drinom iz grada Višegrada i njegove okoline. Grupa 3, svi lokaliteti se nalaze na području opštine Višegrad.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Hvala vam, upravo jedan deo mog pitanja se na to odnosio, jer oznaka na ovoj mapi je da se radi o 14 mesta i ukupno 311 tela ekshumiranih. A iz onog šta ste rekli, a i sad objasnili, jedan deo, vi tačno znate broj, u opštini Rogatica, izvađen, se očigledno ne odnosi ni na žrtve, ni na događaje u vezi Višegrada. To je već pouzdano, je li tako?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: U grupi 1 najmanje 21 žrtva potiče sa područja opštine Rogatica i oni su likvidirani u gradu Rogatici i mrtvi dovezeni iznad jame Paklenik i bačeni u istu jamu u kojoj su prethodno bačene, odnosno streljane žrtve iz Višegrada. Ali, radi se o 21 osobi sa područja Rogatice i to je jasno naznačeno u tabeli "B", koja sadrži 152 imena identificiranih žrtava, a oni potiču sa područja Rogatice.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Kad je upravo reč o tabeli iz kojih se vide mnogi od ovih podataka, ja nisam primetio, a čini mi se da to ne postoji u ovim

tabelama, jer je bilo i pitanja gospodina Osoga, konkretno o raznim pod brojevima, ličnostima i vi ste odgovarali gde su ta tela nađena. Moje pitanje je: zbog čega niste takvu tabelu napravili iz koje bi bilo vidljivo gde su ekshumirana tela ovih lica koja su identifikovana, jer bi to znatno olakšalo pretraživanje i posao?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Plašim se da bi takva tabela mogla izazvati zabunu. Ako bismo posebno izdvajali tijela koja pripadaju opštini Višegrad, onda bismo morali uključiti i sve prethodne ekshumacije koje smo obavili na području Rogatice, a mislim da se radi o više od 400 žrtava koje su dosad ekshumirane sa tog područja.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Ne, čini mi se da se nismo dobro razumeli. Moje pitanje je sledeće: na pitanja, recimo, broj 54, 55, 56, pitanja gospodina Osoga gde su ekshumirana ta lica, vi ste odgovorili, čini mi se, Paklenik. Moje pitanje je zašto to ne stoji u ovoj tabeli, jer bi znatno olakšalo proveru kod lica, ili "Slap 1" ili ova druga mesta koja ste označili?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Da, ja se mogu potpuno složiti sa vama, ako vam je važno gdje je svaka od ovih žrtava ekshumirana, iz koje grobnice, ja vam mogu trenutno na svako od vaših pitanja gde su ekshumirana svake od ove 152 žrtve, dakle u kojoj masovnoj ili pojedinačnoj grobnici su ekshumirane. Ako je to bitno ja mogu odgovoriti na to vaše pitanje.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Hvala, ali moje pitanje je bilo: to ne postoji posebno nego morate vi da svaki taj podatak, eventualno, date?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: U pravu ste.

SUDIJA HANT: Znači li to, gospodine Domazet, da vi ne želite tu informaciju ili se radi samo o kritici metoda?

ADVOKAT DOMAZET: Pa, vaša Visosti, više bih voleo da sam to imao jer bih pretraživao ova lica, ukoliko se uopšte neko odnosi na slučaj koji je ovde bitan. Čini mi se da ne, zbog toga ja neću pitati svedoka ono šta je činio gospodin Osogo, jer on je upravo i pitao za neka lica koja mogu biti u vezi sa slučajevima optužnice.

SUDIJA HANT: Ali svedok je ponudio da da tu informaciju. Ja ne sugerišem da treba da prođemo kroz svaki od 152 sada, ali pre nego što ode, ako on, recimo, označi kopiju toga dokumenta sa konkretnim mestom, to jest lokalitetom ekshumacije, ako vi želite, možemo mi od njega da tražimo da to uradi.

ADVOKAT DOMAZET: Hvala. Hvala, vaša Visosti.

SUDIJA HANT: Gospodine, možda bi, pre nego što odete, bilo dobro da pregledate tu tablicu i da upišete lokalitete ekshumacije za 152 žrtve koje ste spomenuli. Ja mislim da biste vi mogli to da uradite? Dakle, bilo bi dobro da to uradite, kada završite svoje svedočenje, na kopiji, jednoj kopiji dokaznog predmeta?

SVEDOK MAŠOVIĆ: To će mi oduzeti 15 minuta vremena i ja to mogu odvojiti.

SUDIJA HANT: Da. Hvala vam najlepše. Gospodine Domazet, izvolite, možete da nastavite.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Hvala. Gospodine Mašoviću, kada ste odgovarali na pitanja identifikacije etničke, nacionalne, žrtava i rekli ste da je većina ili gotovo svi pripadaju bošnjačkim Muslimanima, upotrebili ste jedan termin da su svi oni muslimanske veroispovesti i da je to jedan od tih kriterijuma. Ne čini li vam se da to ne mora da bude slučaj, jer može da bude i ličnosti koji su ateisti i takvih je bilo u našoj državi, mislim i na onu bivšu državu, dosta. Pretpostavljam da ste mislili da je većina tih po veroispovesti, Muslimani, ali o ovome niste razmišljali?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Postoje objektivni razlozi zašto sam ja to rekao. U času kada se žrtva identifikuje, pristupa se njenoj sahrani i na osnovu onoga kakva je ceremonija, odnosno tradicija sahrane, vrlo lako se može zaključiti kojoj vjeroispovjesti žrtva pripada. Ja ću vam reći da je 5. avgusta ove godine u Višegradu obavljena sahrana više od 150 identificiranih i neidentificiranih žrtava u skladu sa islamskom tradicijom, odnosno islamskim običajima, dakle, čini mi se da je to objektivni razlog na osnovu kojeg svi možemo zaključiti da se radi o žrtvama muslimanske vjeroispovjesti. Mogu se s vama složiti da pripadnost bošnjačkoj naciji ne mora istovremeno značiti i pripadnost islamskoj vjeroispovjesti, ali ja ne znam ni jedan primer, kada je u pitanju Višegrad, na koji bih mogao ukazati da ovi ljudi nisu istovremeno pripadnici islamske vjeroispovjesti.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Hvala, gospodine Mašoviću. Da, objasnili ste jedan kriterijum koji je moguć, mada je to onaj posle smrti i sahrane koji može tačno da ukazuje na to. Iako se radi ovde o jednom jedinom slučaju, pa možda zbog toga nije, zaista ni mnogo bitan, ali bih se vratio na žrtvu 101, za koju ste rekli da potiče iz mešovitog braka, da je otac bosanski Hrvat ili bosanski Srbin. Tu verovatno taj kriterijum niste proveravali da biste mogli da se izjasnite, iako ste rekli da ime Tihomir može da bude i hrvatsko i srpsko, ja se slažem sa time, ali Mladenović je mnogo tipičnije srpsko prezime. Ja se nadam da se i vi tu slažete?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Apsolutno. Majka ove žrtve, već sam rekao, je pedesetak puta kontaktirala sa mnom u poslednjih osam-devet godina i ja znam pouzdano, ova žrtva je sahranjena u Sarajevu.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Hvala. Rekli ste, gospodine Mašoviću, da je samo oko 5% tih žrtava, ekshumiranih, imalo neka svoja dokumenta ili predmete koji su bili podobni za identifikaciju. Znači li to, da svi oni ostali koji su identifikovani, su identifikovani uz pomoć svedoka ili članova porodice ili nekih koji su, na neki način, mogli da ih prepoznaju po nečemu?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: U najvećem broju slučajeva, na bazi svjedočenja članova porodice, uže porodice, ako ih ima preživjelih, ako nema užih članova porodice, onda na bazi svjedočenja članova šire porodice ili svjedoka koji su imali saznanja o tome kako je žrtva izgledala, u čemu je bila odjevena onog dana kad je odvedena i, naravno, na bazi antropoloških odlika žrtve. Ustanovljuje se visina žrtve, eventualno status zuba, neke frakture koje su bile zaživotne, a o kojima svjedoci i članovi porodica imaju saznanja. I u novije vrijeme, ali to je nešto o čemu ne možemo još govoriti kao o opštoj pojavi, identifikacija žrtava, bar kad je u pitanju Srebrenica, vrši se uspomoc DNA analiza.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Da, mene ovde konkretno interesuje ovo, znači Višegrad, interesuje me, ukoliko se radi o identifikaciji ekshumiranih ljudi koji su ekshumirani uglavnom tokom 2000. godine, dakle posle nekih osam godina i sami ste rekli, radi se, uglavnom, o skeletima, pretpostavljam da je vrlo retka identifikacija uz pomoć prepoznavanja od strane rođaka ili prijatelja, u ovim slučajevima bila?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Ne, naprotiv. Rekao sam da je najčešći način identifikacije uz pomoć svjedočenja članova porodica. Pri tom morate znati činjenicu da smo u jami Paklenik imali 73 žrtve, od toga smo znali da je 50 njih bilo u autobusu sa svjedokom koji je preživio streljanje. Taj svjedok je, mislim, znao 47 imena žrtava koje su bile u tom autobusu sa njim. To znači da smo mi mogli suziti potencijalni krug žrtava, sa broja 875, koliko ih je ukupno nestalo na teritoriji opštine Višegrad. Ove žrtve, iz jame Paklenik, mogli smo suziti na krug od svega 50 ljudi za koje je svjedok bio prisutan kad su likvidirane. Naš zadatak je bio da od tih 50 odredimo tko je Esad, tko je Mirsad, tko je Enes, tko je Adonis i tako dalje. Dakle, mi nismo imali pretežak zadatak u identifikaciji. U nekim drugim slučajevima, kao što je "Slap 1", već sam rekao, ljudi koji su vadili tijela iz rijeke Drine, su izvadili sviježa tijela koja su se mogla prepoznati na prvi pogled, jer su ubijeni dan-dva prije toga uzvodno od Slapa, u Višegradu i izbjeglice iz Višegrada koji su radili na vađenju tih tijela su na licu mjesta utvrđivali identitet žrtava i nama je ta činjenica bitno olakšala identifikaciju skeleta koje smo mi zatekli osam godina posle događaja.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Da, gospodine Mašoviću, potpuno sam vas razumeo, potpuno je druga situacija u situacijama gde se nekoliko dana ili možda i desetak dana iza smrti identifikuje od nekoga, i takvih slučajeva je bilo, znam, tako da je to sigurno lakše. Ali moje pitanje je bilo upravo kod onih gde to nije učinjeno, da li

je posle osam godina, konkretno, eto, u "Slapu 1", bilo moguće identifikovati uz pomoć porodica ili je to isključivo bila mogućnost preko veštaka medicinske struke?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: I jedno i drugo. Kombinacijom antropoloških karakteristika žrtve i onim o čemu su svedoci, članovi porodica govorili bilo je moguće identifikovati žrtve. Na žalost, iz ovih dokumenata koje imate pred sobom vidljivo je da čak više od 50% žrtava do danas nisu identifikovane, što znači da ili nije ostalo članova porodice ili svjedoka koji su mogli pomoći u identifikaciji ili, jednostavno, stanje skeleta žrtve je bilo takvo da je bila nemoguća bilo kakva klasična identifikacija žrtve. Tek uz pomoć primjene DNA, uz uvjet da su članovi porodica živi i to određeni članovi porodica, jer DNA analiza zahtjeva srodstvo po ženskoj liniji i komparaciju DNA strukture krvi živih srodnika sa DNA strukturom kostiju žrtava. Tek primjenom ove metode, eventualno, bit će moguće u narednih pet ili sedam godina ustanoviti identitet i preostalih 159 višegradskih žrtava.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Shvatio sam vas, gospodine Mašoviću. Da li je u ovom broju identifikovanih osoba, obzirom da su identifikovani na razne načine, neki vrlo rano, neki na ovaj način kako ste objasnili, da li smatrate da je to potpuno pouzdano ili smatrate da je tu bilo i grešaka, više ili manje?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Nema zaista niti jednog razloga objektivne ili subjektivne prirode koji bi me navodio na pomisao da ovih 152 žrtve nisu upravo osobe koje su označile njihove porodice. To znači, ako želite direktan odgovor, da sam ja uvjeren, apsolutno uvjeren da nije napravljena bilo kakva greška prilikom njihove identifikacije, da su porodice prepoznale, uz pomoć elemenata koji su dali forenzičari, da su prepoznali upravo svoje članove porodica.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Bilo je slučajeva, gospodine Mašoviću, da su ljudi koji su to radili, zakopavali ta tela u "Slapu 1", da su oni prepoznavali pojedina tela i obeležavali grobove. Da li ste se zadovoljavali tom njihovom izjavom ili je u svakom tom slučaju bilo proveravanje i od članova porodice i od, eventualno, medicinskih veštaka?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Naravno da se nismo zadovoljili provjerom koju su laici izvršili. Provjeru identiteta u skladu sa, utvrđivanje identiteta u skladu sa lokalnim, bosanskohercegovačkim zakonodavstvom utvrđuje komisija koju sačinjava istražni sudija, tužilac, krim-tehničar, odnosno krim-policajac i vještak sudske medicine. I čak i u slučaju koji sam pominjao u uvodnom dijelu svjedočenja, dakle čak i u slučaju one dvojice pripadnika armije Bosne i Hercegovine za koje se pouzdano znalo da su to upravo oni, jer su ih sahranili njihovi srodnici, jer su njihove grobove obilježili njihovim imenom, njihovim prezimenom, Šeta Galib, Karić Čamil, čak i u ovom slučaju smo proverili njihov identitet. Čak sam morao da odgovoram na pitanja oca Šete Galiba, koji me pitao: "Zašto se to čini?" Zašto je potrebna nova provjera identiteta, kad on kao otac pouzdano zna da je to njegov sin, da je on tu

ukopan u Slapu. Moj odgovor je bio, jednostavno, da je to zakonska procedura, bez obzira na to što roditelji žele ili ne žele.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Kada ste pomenuli ovu dvojicu vojnika koji su jasno odvojeni, to ste objasnili, zbog uniforme. Moje sledeće pitanje je: da li je bilo moguće da među ovim žrtvama, u potpuno civilnoj odeći, budu i ljudi koji su učestvovali i eventualno izgubili život u ratnim dejstvima, obzirom na vreme kada se to dešavalo i kada je, po mnogim dokazima koje imamo, mnogi su pripadali raznim formacijama, a da nisu imali vojnu uniformu koja bi mogla da bude vrlo važna kod identifikacije vojnih i drugih lica. Dakle, da li je mogao neko i od ovih identifikovanih civila da bude, ipak, onaj koji je u ratnim dejstvima stradao kao vojnik bilo sa čije strane?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: To je zaista vrlo teško pretpostaviti. Zašto? Najveći broj od ovih 125 tijela je stigao u periodu od početka juna pa, vjerovatno tamo negdje do sredine ili do kraja avgusta meseca 1992. godine. Ako poznajete vojnu situaciju u to vrijeme u Višegradu, onda je sasvim jasno da ovo područje uzvodno od Slapa do Višegrada kontrolišu snage srpske vojske. Dakle, tu praktično nema nikakvih borbenih dejstava. Da se radilo o nekim drugim područjima gdje je povremeno dolazilo do sukoba između vojski, onda bi se moglo osnovano pretpostaviti da među žrtvama ima, eventualno i ljudi koji su poginuli u ratnim dejstvima. Ovde je zaista teško pretpostaviti da je bilo koja od žrtava mogla biti žrtva direktnog sučeljavanja dvaju vojski.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Razumeo sam vas, gospodine Mašoviću, ali upravo svedočenja nekih ljudi u ovom predmetu, nekoliko svedoka koji su rekli, bar ovde pred Sudom, da su od juna meseca, ako se ne varam, negde oko 10. juna pripadali muslimanskoj, dakle ne srpskoj, višegradskoj brigadi, koja je upravo u tim selima uz Drinu bila i da su se tu i nalazili, upravo odmah posle napuštanja, da kažem, teritorije, uslovno pod srpskom kontrolom, oni su ovde objasnili da su postali vojnici te brigade. Pretpostavljam da nisu imali uniforme, jer imamo neke dokaze i snimke koji na to ukazuju. Da li su mogli da stradaju u dejstvima? To je sada drugo pitanje, ali, dakle, ima dokaza da je postojala takva vojna formacija i na teritoriji Višegrada od juna meseca pa nadalje, ali, naravno, to nije vaš delokrug. Ovo se moje pitanje odnosilo na ovo, ali sledeće pitanje je, obzirom da se locirate upravo na, ovaj, Višegrad: da li je moguće, po vama, da su leševi dolazili Drinom, ali i mnogo dalje od Višegrada, iz Foče ili Goražda, dakle, da su i ti leševi dolazili i bili neki od ovih koji su, možda, u "Slapu 1" ili "Slapu 2" zakopani?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Postoje najmanje dva razloga zbog kojih je moj odgovor na vaše pitanje "ne". Prvi razlog je što među 125 identificiranih, odnosno 52 identificirana iz Slapa, 125 ekshumiranih, nema niti jedan koji je nestao na nekom drugom području osim grada Višegrada. Dakle, svi identificirani su nestali

u Višegradu. Za ove neidentificirane ne možemo reći gdje su nestali jer ne znamo njihov identitet, ali znamo da u gradu Višegradu, uzvodno od samog grada, postoji hidroelektrana, dakle, postoji jedna brana vještačka na rijeci Drini koja bi onemogućila protok bilo kakvog materijala, pa, prema tome i protok žrtava preko te brane. Dakle, jasno je da su sve žrtve likvidirane nizvodno od brane hidroelektrane "Višegrad" i, na žalost, sad već možemo konstatovati, da su te dve brane, hidroelektrane "Višegrad" i brana u Bajinoj Bašti, odnosno brana hidroelektrane "Perućac", vjerovatno zauvijek uništile veliki, veliki broj žrtava s područja Višegrada i nizvodno od Višegrada i s područja Foče uzvodno od Višegrada. Tijela su dospjela u turbine hidroelektrana i od tih tijela vjerovatno više nije ostalo ništa. Dakle, apsolutno sam siguran, da se vratim vašem pitanju, da su sve žrtve koje se nalaze u grobnici "Slap 1", "Slap 2", "Kameničko Točilo", "Luke", označene u grupi 2 kao lokaliteti 2, 3, 4 i 5, da potječu sa područja opštine Višegrad ili iz samog grada Višegrada. Postoji još najmanje tri lokaliteta za koje smo uvjereni, a nalaze se nizvodno od Višegrada, da sadrže nekoliko desetina novih tijela žrtava iz Višegrada, ali još uvijek nismo uspjeli ekshumirati te žrtve jer se prikupljaju podaci koji bi mogli pomoći u identifikaciji tih žrtava. Mi ćemo, vjerovatno, početkom slijedeće godine pristupiti i tim ekshumacijama.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Gospodine Mašoviću, razumeo sam, po vama, ta dva razloga, dozvolite u vezi ovog drugog, brane, jasno je i znam da postoji ta brana na hidroelektrani i jasno je da, ako je neko telo ušlo u turbine da tu više nema, verovatno, takvih tragova ili su to samo ostaci koji bi mogli da budu nađeni. Ali ima, i o tome su i mnogi govorili, o puštanju brane i vode preko brane u većim količinama upravo iz nekih sličnih razloga, te lično mislim, ne znam da li ćete se vi složiti, da je u tim situacijama bilo moguće da u slučaju puštanja brana dođe do tela. Ja mogu da se složim sa vama da je to manji broj i da je ovo većina o kojoj govorite, sa ove teritorije, ali da li možete isključiti takvu mogućnost? Ja, evo, još jednom vas pitam i neću više na tome insistirati.

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Ja, ja zaista nisam ekspert za te stvari, morali biste za svjedoka pozvati nekoga ko radi na tim hidroelektranama da da objašnjenje na to pitanje. Ja mogu reći samo, ponoviti ono što sam rekao, od 52, mislim, identificirane žrtve sa lokaliteta "Slap 1" svi su, apsolutno svi do jednog, iz Višegrada.

SUDIJA HANT: Gospodine Domazet, zar nam nije jedan od svedoka rekao datum kada je prvo telo doneto, dakle to je bilo, čini mi se, prilično posle puštanja vode. I vi niste osporili taj datum. Mislim, teorija je interesantna, ali čini mi se da nije u skladu sa onim svedočenjima koja smo do sada slušali. Možda će se neki dokazi pojaviti kasnije?

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Vaša Visosti, nisam mislio na to puštanje brane, to puštanje brane o kojoj su govorili, tačno da je to mnogo ranije, to je na nekoliko dana pred dolazak Užičkog korpusa, ako se ne varam i to zaista nema veze, tada i nije bilo, bar ne u nekoj meri, ubistava. Ali to je bilo drastično, to puštanje brane, da je došlo do potapanja nekih kuća i naselja, to je bio jedan drugi slučaj. Ja govorim o slučajevima puštanja vode preko brane, dakle, ne u turbine već puštanja vode iz raznih razloga, a ima ih, koliko sam ja video, da se imputira da su neka lica namerno puštala branu da bi se podigao vodostaj i da bi leševi otplovili niz Drinu. Govorim o tim situacijama, dakle kad se brana podizala. Naravno, to je stvar dokazivanja, ja shvatam da svedok, kao ni ja, nije za to stručan da može da zna da li je do tih situacija moglo da bude. A što se tiče ovog prvog razloga koji ste naveli, koji je logičan, ali zar vam se ne čini da bi vrlo teško bilo očekivati da bi porodice lica koja su nestala mnogo uzvodno, dakle kod Goražda i Foče, uopšte mogle da učestvuju i da znaju da učestvuju u postupcima koji se tiču blizine Višegrada i da je logično da su tu prijatelji i porodice bili ti koji su mogli da prepoznaju, a ne i ovi koji nisu ni mogli da budu u toj situaciji, ukoliko je bilo takvih slučajeva da su ta tela dolazila?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Svim porodicama je, praktično, omogućeno da prisustvuju identifikaciji koja se održava u blizini Sarajeva. Dakle, poziv se odnosi na sve one koji tragaju za svojim najmilijim srodnicima. Istina je da se uglavnom porodice koncentrišu na ono područje, ali imate članova porodica koji već tri ili četiri godine dolaze na sve identifikacije koje se održavaju u Bosni i Hercegovini u potrazi za nekim svojim srodnikom, tako da ja ne mogu konkretno odgovoriti je li na ovoj identifikaciji prisustvovao neko sa područja opštine Foča ili Goražde, zaista nemam odgovor na to pitanje, ne znam. Ali, svima je omogućeno da budu prisutni na svakoj od identifikacija žrtava i mogu vam reći da mi u komisiji činimo sve što je u našoj moći da se odazove što veći broj porodica, jer se i uspjeh našeg rada mjeri, ne samo brojem eksuhimiranih žrtava, nego posebno brojem identificiranih žrtava, tako da nam je jako, jako stalo da što veći broj žrtava dobije identitet.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Da, to mi je potpuno jasno i logično da je cilj vaše komisije da što veći broj ljudi identifikuje i da što veći procenat bude identifikovan. Zbog toga je i bilo ono moje pitanje o potpunoj pouzdanosti jer sam izrazio bojazan da bi, možda, moglo negde i sa mnogo manje dokaza da se identifikuje neka osoba i da to bude pogrešno, ali vi ste rekli da smatrate da to nije bilo moguće. Jedno moje pitanje u vezi vaše terminologije koju ste upotreбили, pa da li je to bilo slučajno ili ne, kada ste govorili o "Slapu 1", upotreabili ste izraz "masovna grobnica". Po meni, onom šta sam ja proučavao i čitao, masovna grobnica je grobnica u kojoj je mnogo tela sahranjeno, dakle bez ikakvog reda, to može da bude "Paklenik", gde su ugurani u jame, ali ovde, koliko znam iz podataka koje imam u predmetu, su sahranjivani, kao, možda i na pravom groblju, jedan do drugoga,

uglavnom tako. Da li se može koristiti taj termin, "masovna grobnica", ili ste ga upotreбили zbog toga što je mnogo ljudi bilo sahranjeno na tom mestu?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Ja zaista nisam siguran. U svijetu zapravo postoje različite teorije o tome što se smatra masovnom grobnicom. Neki od istaknutih forenzičara s kojima sam ja radio, svjetske reputacije, kao što je gospodin Vilijam Haglund (William Haglund) iz Sjedinjenih Američkih Država (United States of America), smatraju masovnom grobnicom, grobnicu u koju je sahranjeno tri ili više žrtava. Mi, na lokalnom nivou, u Bosni i Hercegovini smatramo masovnu grobnicu, onu gdje je u jednom grobu sahranjeno pet ili više žrtava. Dakle, imamo dva kriterija za određivanje masovne grobnice, da je u pitanju jedan grob i da je u pitanju najmanje pet žrtava. Ja sam objasnio da "Slap 1" zauzima područje dugačko oko 60 metara, široko između 8 i 15 metara, da su grobovi poredani u redovima i to u nekim redovima postoji samo jedan jedini grob, a u drugim grobovima postoji po osam grobova. Postoje mjesta gdje je četiri ili pet žrtava, a to ste mogli uočiti na ovom snimku koji nam je pušten, sahranjeno u istom grobu. Dakle, iskopana je jedna jama, jedan grob, dimenzija dva puta dva metra i tu je spušteno četiri ili pet žrtava. Zato sam koristio termin "masovna grobnica", ali bih se mogao složiti s vama da ovo nije ona masovna grobnica u klasičnom smislu te riječi, gdje su žrtve pobacane jedna preko druge, bez ikakvog reda. Takvih grobnica, u mom praktičnom iskustvu, je bilo više od 200 na području Bosne i Hercegovine. Ovdje je očigledno o čemu se radi obzirom da je lokalno, bošnjačko stanovništvo sahranjivalo žrtve, ono je to učinilo na koliko-toliko prihvatljiv i civiliziran način, dakle redajući žrtve jedne do drugih, a ne bacajući žrtve jedne preko drugih, kako smo to zatekli u grupi 1, u lokalitetu, recimo, "Paklenik" ili u nekim drugim slučajevima. Recimo, na lokalitetu "Kurtalići", gdje je locirano 52 žrtve, nekih sedam ili osam kilometara nizvodno od Višegrada, s desne strane rijeke Drine, gdje su žrtve bile potpuno izmješane i gdje je praktično bilo vrlo teško odvojiti koji dio skeleta pripada kojoj žrtvi. Stoga je i vrlo mali broj žrtava s tog lokaliteta i identificiran. Samo šest žrtava od 62 je identificirano na tom lokalitetu. Upravo zbog načina na koji su žrtve bile sahranjene, ako su uopće bili sahranjeni, jer je to područje koje je tokom većeg dijela godine ispod nivoa jezera i samo kad je vrlo, vrlo sušna godina, kad je izuzetno nizak vodostaj, odnosno razina jezera, moguće je pristupiti do tog lokaliteta i otkriti tu masovnu grobnicu.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Gospodine Mašoviću, kada je reč o "Pakleniku", je li tako naziv, koji predstavlja masovnu grobnicu u svakom slučaju, tu je kako, kako ste objasnili, veoma visok procenat identifikovanih osoba, a objasnili ste nam da je svedok "F" ... Mislim da nema razloga, on nije zaštićen ovde, dakle Spahić koji vas je vodio, najpre dao imena 47 osoba, ako se ne varam, za koje on smatra da su tu ubijeni ... Koliko vidim 44 su identifikovane, moje pitanje je: da li je na osnovu njegovog kazivanja ili je kod svake od ovih tela izvršena provera i moglo

da se utvrdi o kome se radi, a da samo u manjem broju, znači, nije moglo da se utvrdi?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Kod svake od žrtava je pojedinačno utvrđivan identitet. Postoje još, mislim, najmanje četiri imena, dakle žrtava kojima mi raspolažemo. Mi znamo njihova imena i prezimena, mi znamo da se nalaze u jami "Paklenik", ali njihove porodice, na bazi onog što smo zatekli, nisu bile u stanju da potvrde njihov identitet. Oni su sahranjeni kao "NN" lica, dakle kao neidentificirani, a sa skeletnih ostataka uzeti su uzorci kostiju i upravo je u toku DNK analiza koja se obavlja u Sjedinjenim Američkim Državama, kako bismo ustanovili identitet i te ... Preostalih žrtava.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Gospodine Mašoviću, još jedna stvar koju ste istakli u pogledu nacionalne pripadnosti. Kada ste govorili da su skoro svi ili baš svi bošnjački Muslimani ili Bošnjaci, rekli ste da je 99,9% tih nestalih lica, da se radi samo o jednom Hrvatu prijavljenom. Moje pitanje je: obzirom na komisiju, sedište i podeljenost koja je u to vreme bila, da li uopšte, da li su Srbi prijavljivali nestanak kod vas, a posebno u Višegradu? Kako sam vas razumeo, takav slučaj se u Višegradu nije desio, da bude prijavljen nestanak nekog Srbina vašoj komisiji?

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: U toku rata od 1992. do 1995. godine, vrlo mali, zaista, vrlo mali broj osoba koje pripadaju populaciji bosanskih Srba je prijavljivao nestanke svojih srodnika našoj komisiji u Sarajevu. U postratnom periodu, dakle, posebno u poslednje dvije godine, sve više je bosanskih Srba koji dolaze i prijavljuju nestanke svojih najmilijih našoj komisiji u Sarajevu. Vjerovatno, ako to ne zvuči sada neskromno i zbog tih gotovo 11.000 žrtava koje smo mi u proteklih pet godina uspjeli ekshumirati, sami ili uz pomoć istražitelja Tribunala. Međutim, ljudi svih nacionalnosti su imali mogućnost da, osim lokalnim komisijama, nestanke prijavljuju i Međunarodnom komitetu Crvenog križa i ako pogledate evidenciju Međunarodnog komiteta Crvenog križa koja se odnosi na grad Višegrad, od nešto više od 600 prijavljenih nestanaka, registrovan je samo jedan bosanski Srbin i to je nestao u aprilu 1993. godine. On se zove Stevan Pešić i nestao je negdje na području mjesta Međeđa u opštini Višegrad. Ranije sam rekao da je prijavljen i jedan bosanski Hrvat, po prezimenu Lončarić, koji je nestao u gradu Višegradu istovremeno kad i Bošnjaci iz tog grada. Dakle, to su podaci Međunarodnog komiteta Crvenog križa, kao neke vrste neutralne, potpuno neutralne organizacije.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: Hvala.

SUDIJA HANT: Samo ...

ADVOKAT DOMAZET: Moje poslednje pitanje.

SUDIJA HANT: Onda izvolite.

ADVOKAT DOMAZET – PITANJE: U stvari, možda ne bi ni bilo ovog pitanja, ali ovaj vaš odgovor je, čini mi se, bitno drugojačiji od onoga što je nama ovde i u formi pismenog dokaza, predato od svedoka Eve Tabu (Eva Tabeau) i dijagrama koji pokazuju da je upravo među nestalim licima bilo više Srba i da je to postojalo i u 1992. godini, oni koji su nestali, od ovog što vi kažete, ali to na kraju nije ni ... Imamo i taj izveštaj, to su upravo izveštaji sačinjeni od Međunarodnog Crvenog krsta i mislim da to i nije mnogo važno. Ja vam zahvaljujem, ja nemam više pitanja.

SVEDOK MAŠOVIĆ – ODGOVOR: Raspoložem tim dokumentom Međunarodnog komiteta Crvenog križa koji se zove "Missing Persons on the Territory of Bosnia-Herzegovina" (Nestale osobe na teritoriji Bosne i Hercegovine) iz kojeg je vidljivo, na stranici 355, da je Pešić Stevan nestao na području mjesta Međeđa 12. aprila 1993. godine. Ako mislite da ima i drugih osoba srpske nacionalnosti među ovih 600 i nešto, ja bih molio da mi ukažete, ja nisam mogao naći osobe srpske nacionalnosti u ovom dokumentu.

SUDIJA HANT: Za vreme pauze za ručak, ja ću da vas zamolim, gospodine, da uzmete kopiju aneksa tabele "B" i da označite gde su pojedine lokacije i gde su ekshumirana 152 tela. Nadam se vam to neće oduzeti previše vremena od pauze za ručak. A za zapisnik, radi se o dokaznom predmetu 54-4, odnosno transkript iskaza gospodine Mašovića u *Predmetu Krnojelac*. Postoji razlika između njegovih statistika i statistika Međunarodnog Crvenog krsta, na stranici 4348 do 4351. Vraćićemo se u 14.30 za dodatno ispitivanje, ako ga bude. Hvala.

(pauza)

SUDIJA HANT: Da li je dokument koji smo tražili dovršen? Uistinu jeste. Gospodine Domazet, osim naslova: "Lokaliteti masovnih grobnica", da li vi imate bilo kakav problem ili primedbu na ovaj dokument, izgleda da on daje odgovor na ono šta ste vi tražili?

ADVOKAT DOMAZET: Časni Sude, nemam prigovora.

SUDIJA HANT: U redu, onda. Gospodine Osogo, kako vi predlažete da ga nazovemo, 54-7, možda?

prevodioci: Molimo tužioca da uključi mikrofon.

SUDIJA HANT: Morate da uključite mikrofون.

TUŽILAC OSOGO: Časni Sude, mislim da je baš tako, no samo bih hteo da proverim redosled kod sekretara. Da, gospodine predsedniče, 54-7.

SUDIJA HANT: Dobro, hvala. Dakle, to će da bude dokazni predmet P54-7. Hvala vam najlepše, gospodine, što ste nam pripremili taj dokument koji će u velikoj meri da nam pomogne i zahvalni smo vam na vremenu koje ste odvojili za to. Gospodine Osogo, imate li dodatnih pitanja?

TUŽILAC OSOGO: Ne, gospodine predsedniče.

SUDIJA HANT: Hvala vam još jedanput što ste došli. Verovatno ćemo vas viđati iz slučaja u slučaj, u vezi sa ovim problemima. Hvala vam što ste došli i hvala vam na vremenu koje ste proveli da biste nam pomogli. Sada možete da idete.

SVEDOK MAŠOVIĆ: Hvala vama, časni Sude.

SUDIJA HANT: Sutra počinjemo sa svedokom VG-115. Postoji li nekakva realna procena koliko će svedočenje tog svedoka da traje?

TUŽILAC OSOGO: Gospodine predsedniče, kolega koji će da radi na tom ispitivanju nije ovde, ali mi smatramo da to svedočenje treba da traje nešto manje od dve jutarnje sednice.

SUDIJA HANT: Ja to pitanje postavljam zato što imamo dosta zgusnut raspored sa svedocima koji će da svedoče preko video konferencijske veze i ako ne završimo s njim, ne znam hoćemo li da imamo video konferencijsku vezu na raspolaganju i u petak. U redu je. Rečeno mi je da će video-link da bude na raspolaganju u petak, dakle, biće u redu. Naime, mislio sam da nam je prioritet svedočenje preko video konferencijske veze, ali ako to možemo da uradimo ovako, onda možemo sutra ujutru prvo da se bavimo svedokom VG-115. Ima li još nešto šta bismo mogli ili šta treba sada da rešimo?

TUŽILAC OSOGO: Ne, gospodine predsedniče. Mi nemamo nikakvih drugih problema koje bismo hteli da izložimo pred vama.

SUDIJA HANT: A vi, gospodine Domazet?

ADVOKAT DOMAZET: Ne, za sada ne, ništa.

SUDIJA HANT: Hvala vam lepo. Sada ćemo da prekinemo s radom i da nastavimo sutra ujutru u 9.30.

Fond za humanitarno pravo

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje